

El temps que corre

Sobre Montaigne i Fuster, 1

Joan F. Mira

Tal com els lectors ja saben, fa poc de temps que ha aparegut un volum ben robust dels *Assaigs* de Michel de Montaigne (el Llibre Primer, ja arribarà la resta), en la versió pulcra i exemplar de Vicent Alonso. De les virtuts de la traducció d'Alonso, se n'ha parlat abundantment, i jo no puc fer res més sinó felicitar-me'n. D'una altra banda, acaba d'aparèixer també una nova edició original, a la col·lecció "La Plèiade", de l'obra del gran senyor renaixentista, pare de tot l'assaig modern i contemporani. Montaigne no passa mai de moda, ni hi passarà, gràcies a Déu. Ja em permetreu, doncs, d'aprofitar l'avinentsa, com se sol dir, per a recordar afinitats més pròximes. No és circumstancial, en absolut, que Fuster invocara Montaigne entre els noms més insignes de la seua filiació intel·lectual, de la seua actitud davant del món i del seu propòsit central com a escriptor. Fer *literatura d'idees*, i fer-la d'una manera insistent i precisa, observant-se i observant amb els ulls crítics de la raó, i emprant-hi un llenguatge puntual i incisiu, és l'objectiu de gran part de l'obra fusteriana. Perquè Fuster, en la història de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX, serà, ja sempre i sobretot, el més gran dels autors d'allò que hem convingut a anomenar *l'assaig*: la literatura que fa aquell qui mira amb ull crític, que intenta entendre allò que veu, i que es proposa d'explicar-ho amb claredat. Montaigne, no és exagerat d'afirmar-ho, va inventar l'assaig tot nou i d'una peça: l'assaig, almenys, com a voluntat explícita de parlar sense sistema, sense l'ordre formal i previsible que imposava la filosofia coneguda o la ciència a penes naixent. L'assaig com a provatura, intent, llibertat, observació de si mateix i a partir de si mateix: la seua pretensió, insòlita i mai no vista, és justament no voler aportar cap mètode ni cap sistema jeràrquic d'idees. I la gran novetat, després de tants intents d'explicar el món i de resoldre ordenadament els problemes, és no pretendre oferir al lector un pensament ordenat. Montaigne, amb plena consciència, es retira del món, es tanca a casa i decideix de passar la vida deixant el seu esperit "en pleine oysiveté s'entretenir soy mesmes, et s'arrester et rasseoir en soy". Però el seu esperit, en realitat, li juga una mala passada: té ganes d'escapar-se i córrer, produeix imatges i fantasies, "sans ordre et sans propos", de tal manera que l'autor decideix posar-les totes juntes, una darrere de l'altra, sense cap intenció de sistema, sense cap objectiu general ni premeditat.

Aquesta és també l'actitud de Fuster davant del vol del pensament: deixar-lo córrer, sumar impressions tal com vénen, i en tot cas "les mettre en role" per donar-les al públic. Perquè l'assaig, per a Fuster, és fer intents i provatures, expressament i permanentment, sense que l'intent tinga cap més finalitat que ell mateix, ni la provatura cap desig d'ordenar el món i fer-lo sistemàticament intel·ligible: ni tan sols d'explicar una parcel·la del món, com fa el científic, l'erudit o l'acadè-

mic. L'assaig és, quasi per definició, una activitat centrada en el relativisme, és a dir, centrada en la cosa més relativa que hi ha, que és un mateix: el subjecte que assaja. Des d'un mateix, tan poc de fiar com qualsevol altre, hom no solament contempla el món, sinó que es contempla, s'autoobserva, com a objecte central de la pròpia disciplina intel·lectual. No es tracta tan sols que "Joan Fuster és la mesura de totes les coses", en el mateix sentit que Montaigne afirma que "chaque homme porte la forme entière de l'humaine condition", sinó d'alguna cosa més: trobant la humanitat sencera en si mateix, l'escriptor esdevé la matèria primera, i el contingut, del seu mateix treball: "Ainsi, lecteur", avisa Montaigne sense empatx, "je suis moy-mesmes la matiere de mon livre". I la ironia, el fet de no prendre's un mateix seriosament ni demanar-ho als altres, n'és el resultat més immediat i saludable: "ce n'est pas raison que tu employes ton loisir en un subject si frivole et si vain". Continuarà.

"No es tracta tan sols que 'Joan Fuster és la mesura de totes les coses', en el mateix sentit que Montaigne afirma que 'chaque homme porte la forme entière de l'humaine condition', sinó d'alguna cosa més: trobant la humanitat sencera en si mateix, l'escriptor esdevé la matèria primera, i el contingut, del seu mateix treball"